

પહેલી એ વાત લીધી. સામાયિક હોય કોને? જેને પ્રથમ સમ્યગ્દર્શન થયું હોય. શુદ્ધ આત્મા પરમાનંદ મૂર્તિ અતીન્દ્રિય આનંદનો સાગર એવો આત્મા અનુભવમાં આવ્યો હોય એ સમ્યગ્દષ્ટિ (છે અને) એને સામાયિક હોય છે. સમ્યગ્દષ્ટિ વિના સામાયિક હોતી નથી. એટલે સમ્યગ્દષ્ટિની વ્યાખ્યા આવી છે. ત્રિકાળ જ્ઞાયકસ્વરૂપ શુદ્ધ ચૈતન્યવસ્તુ સત્તા સત્ છે તેની સન્મુખ થઈને, તેની અનુભવમાં પ્રતીતિ (થવી) એનું નામ સમ્યગ્દર્શન છે. એ સમ્યગ્દર્શન હોય એને સામાયિક હોય, નહિતર એને સામાયિક હોય નહિ. એ અહીં કહે છે.

શ્લોકાર્થ :- ‘જો શુદ્ધદષ્ટિવંત (—સમ્યગ્દષ્ટિ) જીવ એમ સમજે છે.’ સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ એમ સમજે છે, ‘કે પરમ મુનિને...’ તપમાં મુખ્ય એ હોય છે. તપસ્યા એ મુખ્ય હોતી નથી. આહા...! તપમાં પણ ભગવાન પૂર્ણ આનંદ શુદ્ધ ચૈતન્યઘન, તપમાં પણ તેનું લક્ષ, દષ્ટિ અને ધ્યેય ત્યાં છે. આહાહા...! ‘તપમાં, નિયમમાં,...’ કોઈ નિયમ લીધો હોય તો એ નિયમમાં પણ દષ્ટિનો વિષય તે ધ્રુવ સદાય હોય છે. ધ્રુવ ઉપરથી દષ્ટિ ખસતી નથી. આહાહા...! કહો, આને સામાયિક થાય. હજી તો સમ્યક્ શું એની ખબર ન હોય ને સામાયિક કરીને બેસે. આહાહા...!

‘નિયમમાં, સંયમમાં,...’ આત્મામાં અંદર સં—સમ્યક્ પ્રકારે સમ્યગ્દર્શન થઈ યમ એટલે આત્મલીનતા થાય એ સંયમમાં પણ સમ્યગ્દર્શન મુખ્ય છે. એમાં ધર્મી ધ્રુવ તે દષ્ટિમાં મુખ્ય છે. આહાહા...! ત્રિકાળી સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ આત્મા જે છે, જે અનંત ચૈતન્યરત્નાકર, અનંત ચૈતન્યના રત્નનો ભરેલો આકર એટલે દરિયો એવો આ ચૈતન્ય, એ એને મુખ્ય હોય છે. ‘સંયમમાં...’ પણ મુખ્ય એ હોય છે. ‘સત્યારિત્ર...’ સાચું ચારિત્ર—સ્વરૂપમાં રમણતા. એમાં પણ મુખ્ય તો ભગવાન દ્રવ્ય આત્મા હોય છે. એ જો ન હોય તો ચારિત્ર-ફારિત્ર હોતા નથી. આહાહા...! ‘સદા આત્મા ઊર્ધ્વ રહે છે...’ આ બધામાં આત્મા ઊર્ધ્વ એટલે મુખ્ય રહે છે. સમજાણું આમાં?

‘તપમાં, નિયમમાં, સંયમમાં અને સત્યારિત્રમાં સદા આત્મા ઊર્ધ્વ રહે છે...’ એક સમય પણ ધ્રુવની દષ્ટિ ખસતી નથી. ધ્રુવ જે ચૈતન્ય છે એમાં તેની મુખ્યતા છે. આહા...! એ

* અભિરામ = મનોહર; સુંદર. (ભવભયના હરનારા એવા આ ભાવિ તીર્થકરે રાગનો નાશ કર્યો હોવાથી તે મનોહર છે.)

જો ન હોય તો તે ચારિત્ર નથી, સંયમ નથી, કાંઈ નથી. આહાહા...! એમાં 'સદા આત્મા ઊર્ધ્વ રહે છે...' સદાય આત્મા સંયમમાં, સમ્યગ્દર્શનમાં, ચારિત્રમાં, નિયમમાં આત્મા ત્રિકાળી જ મુખ્ય રહે છે. દષ્ટિનો વિષય તે છે. તેની જ ઊર્ધ્વતા એટલે મુખ્યતા હોય છે. આહાહા...! જો એ શુદ્ધ આત્મા પવિત્ર પરમાત્માની દષ્ટિ નથી અને એનું મુખ્યપણું આવું નથી તો એ બધા એકઠા વિનાના મીંડા છે. એ બધા વ્રત કરે, તપ કરે, ક્રિયાકાંડ કરે એ બધા સંસારમાં રખડવાના છે. આહાહા...! આવું છે.

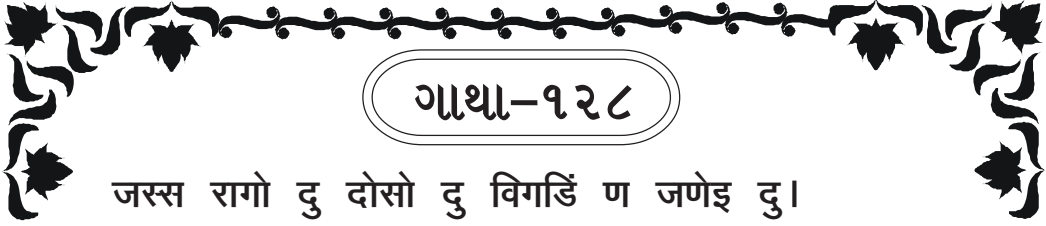
એ 'સત્યચારિત્રમાં સદા આત્મા ઊર્ધ્વ રહે છે...' આહાહા...! એક સમય પણ ધ્રુવમાંથી દષ્ટિ ખસતી નથી. આહાહા...! ધ્રુવને ધ્યેયમાં લઈને ધ્રુવનો જે અનુભવ કર્યો એ ધ્રુવ દષ્ટિમાંથી એક સમય પણ ગમે તે સંયમ, ચારિત્ર, નિયમ આદિ હોય, પણ એમાંથી એ ધ્રુવ છે એ ખસતો નથી. ધ્રુવ છે એ દષ્ટિમાંથી ખસતો નથી. અને ધ્રુવમાંથી દષ્ટિ ખસે તો મિથ્યાદષ્ટિ થઈ જાય. આહાહા...! '(અર્થાત્ દરેક કાર્યમાં નિરંતર શુદ્ધાત્મદ્રવ્ય જ મુખ્ય રહે છે)...' ખુલાસો કર્યો. '(અર્થાત્ દરેક કાર્યમાં નિરંતર શુદ્ધાત્મદ્રવ્ય...)' શુદ્ધ ત્રિકાળી દ્રવ્ય આનંદસ્વરૂપ પ્રભુ, વીતરાગમૂર્તિ પ્રભુ આત્મા અનંત ચૈતન્યરત્નથી ભરેલો ભગવાન, એ દરેક ક્રિયામાં એની મુખ્યતા અને ઊર્ધ્વતા રહે છે. એની મુખ્યતા અને ઊર્ધ્વતા ન હોય તો એકેય ચીજ સાચી હોતી નથી. આહાહા...!

'તો (એમ સિદ્ધ થયું કે)...' તો એમ સાબિત થયું કે 'રાગના નાશને લીધે...' આહાહા...! રાગ-દ્વેષના વિકલ્પો, એના નાશને લીધે 'અભિરામ એવા તે ભવભયહર ભાવિ તીર્થાધિનાથને આ સાક્ષાત્ સહજ-સમતા ચોક્કસ છે.' આહાહા...! તીર્થંકર થવાના છે. એને ભાવિ તીર્થાધિનાથને પણ આવી સમતા હોય છે. ત્યારે એ તીર્થંકર થાય છે. આહાહા...! એવી સમતા કે અંતરમાં, ચારિત્રમાં, સંયમમાં, નિયમમાં, દષ્ટિમાં, ધ્યેયમાં બધામાં આત્મા મુખ્ય રહે છે. તેવા ભાવિનાથને રાગ નાશને માટે આ ઉપાય છે. આહાહા...! વાત તો જુદી જાતની છે. સાંભળવું કઠણ પડે. એક તો આ શું છે પણ એ જાતનું? અને તે પણ લીધા છે કોણ? 'ભવભયહર ભાવિ તીર્થાધિનાથ...' એટલે એવું લાગે કે પોતે ગ્રંથકાર, ટીકાકાર પણ તીર્થંકર થવાના. આહાહા...! બહુ નિર્મળ.

'પદ્મપ્રભમલધારિદેવ' આ ફોટો છે. મુનિ અંતરના પરમ પારિણામિક સ્વભાવમાં ત્રિકાળી સહજ પરની અપેક્ષા વિના સ્વભાવિક પરમપારિણામિક સ્વભાવભાવમાં તે લીન હોય છે. આહાહા...! એ લીન હોય છે એ ચારિત્ર અને સંયમ કહેવામાં આવે છે. પરમ સ્વભાવમાં લીન હોય છે તેને સામાયિક, સંયમ, તપ એને કહેવામાં આવે છે. બાકી બધી લાંઘણું છે. આહાહા...! આવી વાતું છે. એવા ભાવિ ભવભયહર. ભવના ભયના હરનારા. આહાહા...! એવા ભાવિ તીર્થાધિનાથને હવે ભવ જ નથી, કહે છે. એકાદ ભવે તીર્થંકર થઈને મોક્ષે જવાના. આહાહા...!

‘ભાવિ તીર્થાધિનાથને આ સાક્ષાત્ સહજ-સમતા ચોક્કસ છે.’ સમતા એટલે વીતરાગતા. શુદ્ધ જે વીતરાગસ્વરૂપ આત્મા, આત્મા ત્રિકાળ વીતરાગસ્વરૂપ જ છે. આહાહા...! એની દષ્ટિ નથી એટલે રાગ ને દ્વેષ ને પુણ્ય ને પાપ પર્યાયમાં ઊભા થાય છે. પણ વીતરાગસ્વરૂપની દષ્ટિ થઈ એટલે વીતરાગ જ ઉત્પન્ન થાય છે. વીતરાગતા તે સમતા છે. સમતા કહો કે વીતરાગતા કહો. વીતરાગતા કહો કે સમતા કહો. એ સમતાનો લાભ તે સામાયિક છે. એવી અંતર વીતરાગદશા, વીતરાગસ્વરૂપ ચૈતન્ય, એને અવલંબે થયેલી વીતરાગદશા તે સામાયિક છે. ઓહોહો...! અહીં તો સાધારણ માણસે સામાયિકનું રૂપ આપી દીધું. પાંચ વર્ષની છોડી હોય તો સામાયિક કરવા બેસે. થઈ ગઈ સામાયિક. પાંચ સામાયિક કરે પછી બક્ષીશમાં કાંઈક આપે વળી. આહાહા...!

અરે...! ભાઈ! ત્રણલોકના નાથ, કેવળજ્ઞાની પ્રભુ, અનંતા કેવળીઓ, અનંતા તીર્થાધિનાથ તીર્થકરો, સામાયિક આને કહે છે. આહાહા...! અંતર ચૈતન્યસ્વરૂપ પ્રકાશનો પુંજ પ્રભુ! એ પ્રકાશના પુંજમાં પ્રકાશને પ્રગટ કરી અને સમતા અને વીતરાગતા સાથે લઈ અને સ્થિર થાય, તેને સામાયિક વ્રત કહેવામાં આવે છે. આહાહા...! એ કળશ થઈ ગયો. હવે ગાથા.

ગાથા-૧૨૮

જસ્સ રાગો દુ દોસો દુ વિગર્હિં ણ જણેઙ્ગ દુ।

તસ્સ સામાઙ્ગં ઠાઙ્ગ ઇદિ કેવલિસાસણે।।૧૨૮।।

યસ્ય રાગસ્તુ દ્વેષસ્તુ વિકૃતિં ન જનયતિ તુ।

તસ્ય સામાયિકં સ્થાયિ ઇતિ કેવલિશાસને।।૧૨૮।।

इह हि रागद्वेषाभावादपरिस्पंदरूपत्वं भवतीत्युक्तम्।

યસ્ય પરમવીતરાગસંયમિનઃ પાપાટવીપાવકસ્ય રાગો વા દ્વેષો વા વિકૃતિં નાવતરતિ, તસ્ય મહાનન્દાભિલાષિણઃ જીવસ્ય પંચેન્દ્રિયપ્રસરવર્જિતગાત્રમાત્રપરિગ્રહસ્ય સામાયિકનામવ્રતં શાશ્વતં ભવતીતિ કેવલિનાં શાસને પ્રસિદ્ધ ભવતીતિ।

નહિ રાગ અથવા દ્વેષરૂપ વિકાર જન્મે જેહને,

સ્થાયી સામાયિક તેહને ભાખ્યું શ્રી કેવળીશાસને. ૧૨૮.

અન્વયાર્થ :- [યસ્ય] જેને [રાગઃ તુ] રાગ કે [દ્વેષઃ તુ] દ્વેષ (નહિ ઊપજતો થકો) [વિકૃતિં] વિકૃતિ [ન તુ જનયતિ] ઉત્પન્ન કરતો નથી, [તસ્ય] તેને [સામાયિકં]

સામાયિક [સ્થાયી] સ્થાયી છે [ઇતિ કેવલિશાસને] એમ કેવળીના શાસનમાં કહ્યું છે.

ટીકા :- અહીં, રાગદ્વેષના અભાવથી 'અપરિસ્પંદરૂપતા હોય છે એમ કહ્યું છે.

પાપરૂપી અટવીને બાળવામાં અગ્નિ સમાન એવા જે પરમવીતરાગ સંયમીને રાગ કે દ્વેષ વિકૃતિ ઉત્પન્ન કરતો નથી, તે મહા આનંદના અભિલાષી જીવને—કે જેને પાંચ ઇન્દ્રિયોના ફેલાવ રહિત દેહમાત્ર પરિગ્રહ છે તેને—સામાયિક નામનું વ્રત શાશ્વત છે એમ કેવળીઓના શાસનમાં પ્રસિદ્ધ છે.

ગાથા-૧૨૮ ઉપર પ્રવચન

૧૨૮-ગાથા.

જસ્સ રાગો દુ દોસો દુ વિગડિં ણ જણેઙ્ગ દુ ।

તસ્સ સામાઙ્ગં ઠાઙ્ગ ઇદિ કેવલિસાસણે ।।૧૨૮ ।।

નહિ રાગ અથવા દ્વેષરૂપ વિકાર જન્મે જેહને,

સ્થાયી સામાયિક તેહને ભાખ્યું શ્રી કેવળીશાસને. ૧૨૮.

આહાહા...! કેવળી ભગવાન ત્રિલોકનાથે આમ કહ્યું એમ મુનિરાજ કહે છે. પોતાના ઘરની વાત નથી કરતા. કેવળી ભગવાન ત્રિલોકનાથ એને સામાયિક કહે છે.

નહિ રાગ અથવા દ્વેષરૂપ વિકાર જન્મે જેહને,

સ્થાયી સામાયિક તેહને ભાખ્યું શ્રી કેવળીશાસને. ૧૨૮.

ટીકા :- 'અહીં, રાગદ્વેષના અભાવથી...' આહાહા...! દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિનો વિકલ્પ જે ઊઠે છે એ બધો સામાયિકનો અભાવ છે. આહાહા...! 'રાગદ્વેષના અભાવથી અપરિસ્પંદરૂપતા...' એટલે આત્મામાં 'અકંપતા;...' સ્થિરતા. આહાહા...! નીચે 'અકંપતા; અક્ષુબ્ધતા; સમતા.' છે ને? 'રાગદ્વેષના અભાવથી...' સૂક્ષ્મ રાગ-દ્વેષનો પણ જ્યાં અભાવ છે. તેથી 'અપરિસ્પંદરૂપતા...' જ્યાં સુંદર અકંપતા. આ અકંપ કોઈ જોગની અપેક્ષાનો નથી. આ અકંપતા રાગના અભાવની સ્થિરતાની અપેક્ષાએ છે. શું કહ્યું સમજાણું?

અકંપપણું બે પ્રકારે છે : એક અંદર જોગ કંપે છે એને પણ અંશે ઘટાડવો એ અકંપ છે અને અહીં અકંપતા સ્થિરતા કરવી એને સ્થિરતામાં અસ્થિર ન થાય તે અકંપ છે.

૧ અપરિસ્પંદરૂપતા = અકંપતા; અક્ષુબ્ધતા; સમતા.

૨ વિકૃતિ = વિકાર; સ્વાભાવિક પરિણતિથી વિરુદ્ધ પરિણતિ. [પરમવીતરાગસંયમીને સમતાસ્વભાવી શુદ્ધાત્મદ્રવ્યનો દેહ આશ્રય હોવાથી વિકૃતિભૂત (વિભાવભૂત) વિષમતા (રાગદ્વેષપરિણતિ) થતી નથી, પરંતુ પ્રકૃતિભૂત (સ્વભાવભૂત) સમતાપરિણામ થાય છે.]

આહાહા...! આવું ક્યારે સાંભળે? ક્યારે સમજે? ક્યારે દષ્ટિમાં લે? અને ક્યારે એમાં રમે? ક્યારે એના ભવનો અભાવ થાય? આહાહા...! (આ કર્યા વિના) ભવનો અભાવ ન થાય.

‘રાગદ્વેષના અભાવથી...’ વીતરાગતા જે પ્રગટે એને અહીંયાં અપરિસ્પંદ કહે છે. આહાહા...! સમતા. દુનિયાની અનુકૂળ અને પ્રતિકૂળ, સારી દુનિયા એની સામે ધર્મી સમકિતીને સામાયિકમાં વીતરાગતા હોય છે. કોઈ પ્રત્યે જ્ઞેયમાં અનુકૂળ અને પ્રતિકૂળ એ માનતો નથી. સ્વ સિવાય જ્ઞેય જેટલી ચીજ છે એ બધા જ્ઞેયના ભાગ બે નથી. એટલે કે એક ઠીક છે અને એક અઠીક છે એમ બે ભાગ નથી. આહાહા...! બધા જ્ઞેય છે. ત્રિલોકનાથ તીર્થંકર પણ જ્ઞેય છે, સ્ત્રી જ્ઞેય છે, નિગોદના જીવ જ્ઞેય છે, સિદ્ધના જીવ જ્ઞેય છે. એ બધા જીવો જ્ઞેય છે. આહાહા...! એ જ્ઞેયમાં સ્થિર ન થતાં જ્ઞાનમાં સ્થિર થાય છે. એ ભલે જ્ઞેયનું જ્ઞાન જ્ઞાનાકાર અહીં થાય, જ્ઞેય સંબંધીનું જ્ઞાન જ્ઞાનાકાર થાય, એમાં સ્થિર થાય એ અપરિસ્પંદ છે. આહાહા...! એ અકંપ સ્થિર પ્રભુમાં થયો. પ્રભુ પોતે અકંપ છે, વીતરાગસ્વરૂપ છે. આહાહા...! કેમ બેસે? પોતે વીતરાગસ્વરૂપ છે અત્યારે, એનો સ્વભાવ વીતરાગ છે. સર્વજ્ઞ સ્વભાવ છે, અતીન્દ્રિય આનંદસ્વરૂપ છે, શાંતરસથી પૂર્ણ ભરેલો છે. આહાહા...! એ એને પર્યાયમાં બેસવું જોઈએ. વસ્તુ તો વસ્તુ છે. વસ્તુમાં કોઈ ઘટ-વધ નથી, વિકાર નથી, ઊણપ નથી.

‘બહેન’ના શબ્દમાં આવે છે. ‘કંચનને કાટ હોય નહિ.’ ‘બહેનશ્રીનાં વચનામૃત’માં આવે છે. કંચનને કાટ હોય નહિ, અગ્નિમાં ઉધઈ હોય નહિ. એમ પ્રભુમાં અપૂર્ણતા અને અશુદ્ધતા હોય નહિ. આહાહા...! એવો અંદર ભગવાનઆત્મા, અગ્નિને જેમ ઉધઈ ન હોય એમ સ્વરૂપમાં એને કોઈ ખાય જાય એવી રાગાદિ વસ્તુ ન હોય. આહાહા...! કંચનને કાટ ન હોય. એમ ભગવાન પૂર્ણાનંદનો નાથ, એને મેલ અને કાટ અંદર વસ્તુ દ્રવ્યમાં હોય નહિ. આહાહા...!

એવું જે દ્રવ્ય અંદર ભગવાન બિરાજે છે એનું અપરિસ્પંદરૂપ. પર્યાયમાં એનું અકંપપણું (પ્રગટ થવું). અપરિસ્પંદરૂપ તો છે. વસ્તુ તરીકે અપરિસ્પંદરૂપ છે. પ્રભુ આત્માનું અકંપપણું છે. આહાહા...! પણ પર્યાયમાં અપરિસ્પંદતા હોય છે એમ કહે છે. આહાહા...! આનું નામ સામાયિક. સામાયિક-બામાયિક કરી હશે કે નહિ? સંપ્રદાયની દ્રવ્યસામાયિક. અમે પણ કરી હતી. સામાયિક કરતા, પડિક્કમણું કરતા. આઠ દિ’ પર્યુષણ, હોં! પર્યુષણ. આઠ દિ’ પર્યુષણ.. સાત-આઠ દુકાનમાં જેટલા આપણા સ્થાનકવાસી હોય એ બધા આવે, ભેગા થાય. પછી હું પડિક્કમણું કરાવતો. તે દિ’... તે દિ’ (સંવત) ૧૯૬૫-૬૬ની સાલની વાત છે. સામાયિક કરીને પડિક્કમણું કર્યું એટલે બધાને ઓહો...! પછી એક ગાયન ગાતા. ‘જુઓ રે જુઓ જૈનો કેવા વ્રતધારી.’ એવું ગાયન આવે છે. એ ગાયન આવે છે. આ તો ૧૯૬૫ની સાલની વાત છે. આ બધું થઈ જાય પછી બેસે. દુકાનમાં બેસે. હું પછી આમ બહાર ઓલો બેઠો હોય ને, પડ્યો હોય ને? શું કહેવાય ઓલો બેસવાનો? ત્યાં બેસીને ગાયન ગાતો. સાંભળે.

કાંઈ ખબર ન મળે. ભાષા બોલી... આહાહા..!

અહીં પરમાત્મા કહે છે, પ્રભુ! તારું રૂપ અર્કપ છે, હોં નાથ! પુણ્ય-પાપમાં આવી જાય, અસ્થિરતા થાય એ તારું સ્વરૂપ નહિ. દયા, દાન, વ્રતના પરિણામ આવે એ તારું સ્વરૂપ નહિ. આહાહા..! ભગવાન એમ કહે છે, મારું સ્મરણ કર એ પણ સામાયિક અને અર્કપતા નહિ. આહાહા..! તારું સ્મરણ કર. અંદર પ્રભુ ચિદાનંદ સ્વરૂપ, અખંડાનંદ સ્વરૂપ છે, નિત્ય છે, નિત્ય સત્તા છે, હોવાવાળી ચીજ છે એની ઉત્પત્તિનો અભાવ છે. અનાદિ છે એને ઉત્પત્તિ શી? છે તેનો નાશ શો? અને છે તેના સ્વભાવથી ખાલી કેમ હોય? આહાહા..! એવા અપરિસ્પંદરૂપ. અહીં તો પર્યાયની વાત છે.

‘અપરિસ્પંદતારૂપ હોય છે...’ આ તો પર્યાયની વાત છે, હોં! અપરિસ્પંદરૂપ પોતે ભગવાન છે. અર્કપ, સ્થિર ધ્રુવ એનો આશ્રય લઈને, એનું ધ્યાન કરીને, એનું અવલંબન લઈને, જે પર્યાયમાં અર્કપતા, સ્થિરતા થાય તેને વીતરાગતા કહીને તેને સામાયિક કહી છે. આહાહા..! હવે આવું આકરું કહે... આવી સામાયિક ન હોય. પણ આ સામાયિક કરતાં કરતાં થાય કે નહિ? આવી સામાયિક પહેલી ન હોય. પણ આ બીજી વ્યવહાર સામાયિક કરે. ઝેર ખાતાં ખાતાં અમૃત હોય એવી વાત છે.

મુમુક્ષુ :- થોડું ઝેર આપે તો અમૃત તરીકે કામ આપે.

ઉત્તર :- બિલકુલ કામ (ન આપે). ઝેર મારી નાખે. થોડું ઝેર મારી નાખે. અમૃતનું કામ જરીએ ન કરે. જેની જાત જુદી, જેના ફળ જુદા, જેના લક્ષણ જુદા. આહાહા..! ભગવાનઆત્મા અને વિકારી પરિણામ, રાગ અને દ્વેષ. બેયના લક્ષણ જુદા, બેયની જાત જુદી, બેયની સ્થિતિ જુદી. આ વિકાર છે તો થોડો કાળ રહે અને આ વસ્તુ ભગવાન છે એ તો અંદર ત્રિકાળ છે. આહાહા..!

‘અહીં, રાગદ્વેષના અભાવથી અપરિસ્પંદરૂપતા હોય છે એમ કહ્યું છે.’ અપરિસ્પંદતાનો અર્થ નીચે કર્યો. ‘અર્કપતા; અક્ષુબ્ધતા; સમતા.’ વીતરાગતા. જેવી વીતરાગતા સ્વભાવે છે એવી પર્યાયમાં વીતરાગતા પ્રગટ કરે એનું નામ અહીં સામાયિક કહેવામાં આવે છે. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- એ તો કેવળીના શાસનમાં.

ઉત્તર :- કેવળીએ કહેલું છે કે આનું નામ સામાયિક. કેવળી શાસનમાં કેવળીએ એમ કહ્યું છે (કે) આનું નામ સામાયિક છે. કેવળીને સામાયિક છે એમ નહિ. કેવળીએ એમ કહ્યું છે કે આનું નામ સામાયિક છે. છે ને, જુઓને! ‘તસ્સ સામાઙ્ગં ઠાઙ્ગ ઇદિ કેવલિસાસણે’ પાઠમાં છે ને? કેવળી શાસનમાં એમ કહ્યું છે. પાઠ એવો છે ને. ભગવાનના શાસનમાં, તીર્થંકરના શાસનમાં, તીર્થંકરદેવના માર્ગમાં આમ કહ્યું છે. એ કહ્યું છે ભગવાને. કહ્યું છે એ માર્ગ ભિન્ન છે. આહાહા..!

‘પાપરૂપી અટવીને બાળવામાં અગ્નિ સમાન...’ એવા જે પરમ વીતરાગ સંયમી...

આહાહા...! અહીં તો પરમ વીતરાગ મુનિને લીધા છે. પરમ વીતરાગ સંયમી કેવા છે? પરમ વીતરાગ સંયમી (કેવા છે?) કે 'પાપરૂપી અટવીને બાળવામાં અગ્નિ સમાન...' પાપરૂપી અટવી-વનને બાળવા તો અગ્નિ સમાન છે. આહાહા...! રાગની ઉત્પત્તિ તો થતી નથી. કેમકે એ આત્મામાં વીતરાગતામાં પડ્યા છે. આહાહા...! એનું નામ અહીં સામાયિક અને એનું નામ વીતરાગતા છે. આહાહા...!

'પરમવીતરાગ સંયમીને રાગ કે દ્વેષ વિકૃતિ ઉત્પન્ન કરતો નથી,...' આહાહા...! કોને? 'પાપરૂપી અટવીને બાળવામાં અગ્નિ સમાન એવા જે પરમવીતરાગ...' મુનિ. મુનિની વાત છે, હોં! કેવળીની નથી. અંદર પરમ વીતરાગસ્વરૂપ પ્રગટ્યું છે. વીતરાગની મૂર્તિ પ્રભુ ત્રિકાળ અનાદિઅનંત છે. વીતરાગનો કંદ જ આત્મા છે. એનું અવલંબન લઈને પર્યાયમાં જે વીતરાગતા પ્રગટી, એ વીતરાગતા રાગ-દ્વેષ-વિકૃતિ ઉત્પન્ન કરતી નથી. એ સમતામાં રાગ-દ્વેષ હોતા નથી. આહાહા...! આવા શાસ્ત્રો છે, આવા પુસ્તકો પડ્યા છે. પણ એને વાંચવાનો વખત જોઈએ. આહાહા...! અને કુશાસ્ત્ર, કથાઓ, વિકથાઓ, કુકથા વાંચે. એમાં કાળ ગાળે. આહાહા...!

અહીં કહે છે, વીતરાગી મુનિને અપરિસ્પંદતા હોય છે. કેમકે 'પાપરૂપી અટવીને બાળવામાં અગ્નિ સમાન એવા જે પરમવીતરાગ સંયમીને રાગ કે દ્વેષ વિકૃતિ ઉત્પન્ન કરતો નથી.' 'વિકાર; સ્વાભાવિક પરિણતિથી વિરુદ્ધ પરિણતિ.' વિકૃતિ એટલે સ્વભાવપરિણતિ જે વીતરાગપરિણતિ, પરિણતિ એટલે પર્યાય. વીતરાગી સ્વરૂપ ત્રિકાળ, એને પર્યાય અવસ્થામાં વીતરાગપણું લાવવું, એનું નામ વીતરાગ પરિણતિ. એ વીતરાગ 'સ્વાભાવિક પરિણતિથી વિરુદ્ધ પરિણતિ. [પરમવીતરાગસંયમીને સમતાસ્વભાવી શુદ્ધાત્મદ્રવ્યનો...]' સમતાસ્વભાવી. આહાહા...! ભગવાન પોતે વીતરાગસ્વભાવી છે, સમતાસ્વભાવી છે. એ સમતામાં જાય એને સમતા મળે. સામાયિક એને થાય. સમ-આય. સમતાનો આય એટલે લાભ. સામાયિક એટલે સમતાનો આય-લાભ. એ સ્વરૂપમાં જાય એને સમતાનો લાભ મળે. આહાહા...!

'શુદ્ધાત્મદ્રવ્યનો દૃઢ આશ્રય હોવાથી...' આહાહા...! 'પરમવીતરાગસંયમીને...' નીચે. 'સમતાસ્વભાવી શુદ્ધાત્મદ્રવ્યનો દૃઢ આશ્રય હોવાથી...' ત્રિકાળીનો દૃઢ આશ્રય હોવાથી 'વિકૃતિભૂત (વિભાવભૂત) વિષમતા (રાગદ્વેષપરિણતિ) થતી નથી, પરંતુ પ્રકૃતિભૂત (સ્વભાવભૂત) સમતાપરિણામ થાય છે.' પ્રકૃતિ એટલે? સ્વભાવ. અહીં પ્રકૃતિ એટલે કર્મપ્રકૃતિ એ નહિ. વિકૃતિ એટલે વિકાર અને દુઃખ અને પ્રકૃતિ એટલે આત્માનો સ્વભાવ. આહાહા...! એ 'પ્રવચનસાર'માં આવી ગયું. 'પ્રવચનસાર'માં વીતરાગ... લખ્યું છે. 'પ્રવચનસાર' ૨૧૪ ગાથા. એમાં આ આવ્યું છે. આહાહા...!

'પરંતુ પ્રકૃતિભૂત (સ્વભાવભૂત) સમતાપરિણામ થાય છે.' વિકૃતિ એ રાગ-દ્વેષના વિકારી પરિણામ છે અને પ્રકૃતિ એટલે જીવનો નિજ સ્વભાવ. પ્રકૃતિ એટલે સ્વભાવ. માણસ નથી

કહેતા? કે તારી પ્રકૃતિ આવી છે. આમ નથી કહેતા? તારી પ્રકૃતિ આવી છે કે તારો સ્વભાવ એવો છે. એમ આત્માની પ્રકૃતિ એવી છે. આહાહા...! વીતરાગસ્વરૂપી પ્રકૃતિ આત્માની છે. એ પ્રકૃતિનો સ્વભાવ જેણે પકડ્યો અને પર્યાયમાં પ્રગટ કર્યો એને વિકૃતિના અભાવમાં પ્રકૃતિનો ભાવ ઉત્પન્ન થાય છે. આહાહા...! અનાદિકાળથી વિકારની પ્રકૃતિ ઉત્પન્ન થાય છે. આ સ્વભાવની પ્રકૃતિ છે. વિકારની પ્રકૃતિને વિકૃતિ કીધી. સ્વભાવની પ્રકૃતિને સ્વભાવ કીધો. આહાહા...! ચૈતન્યમૂર્તિ ભગવાન, અતીન્દ્રિય આનંદનો સાગર, એને અવલંબીને જે દશા થાય, તેને પ્રકૃતિ એટલે સ્વભાવ કહીએ. આહાહા...! અને એનાથી વિરુદ્ધ રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય તેને વિકૃતિ કહીએ. વિકૃતિવાળાને સામાયિક હોય નહિ. પ્રકૃતિવાળાને સામાયિક હોય. આહાહા...! આવી મોટી મોંઘી સામાયિક કરવી નહિ એમ કહે છે.

મુમુક્ષુ :- ... કર્યો હોય તો તો ઠીક પણ ...

ઉત્તર :- એમ કહે છે. ‘સોનગઢ’વાળાએ સમ્યગ્દર્શનને અને સામાયિકને બહુ મોંઘી કરી નાખ્યું. જે ઊંધું હતું સોંધું, ઊંધું સોંધું હતું. આહાહા...! અરે...! પ્રભુ! માર્ગ તો આ છે. આહાહા...! કોઈ શરણ નથી, બાપુ! દેહ છૂટતા જો આત્માની ચીજ આનંદકંદ પ્રભુ વીતરાગસ્વરૂપ એને પકડ્યો નહિ હોય તો મરતા શરણ કોઈનું નથી. આહાહા...! ‘ગણેશપ્રસાદ વર્ણી’ બિચારા મરતા બોલી ગયા. ક્ષુધા-તૃષ્ણા બહુ લાગેલી અને ઊભા થઈને પાણી પીવા આવ્યા. ક્ષુલ્લક હતા, ક્ષુલ્લક. અરે...રે...! આત્માનું શરણ છે એમ કહ્યું. એણે આત્મા તો જાણ્યો નહોતો. આહાહા...! આકરું કામ છે, ભાઈ!

‘જેણે જ્ઞાનજ્યોતિ વડે...’ ચૈતન્યના પ્રકાશ વડે ચૈતન્યપ્રકાશનો પુંજ છે, તેના ઉપર દષ્ટિ પડવાથી પ્રકાશ પ્રગટ થયો. તે ‘વડે પાપસમૂહરૂપી ઘોર અંધકારનો નાશ કર્યો.’ આહા...!

મુમુક્ષુ :- ઉપરની ટીકા બાકી છે.

ઉત્તર :- ‘તે મહા આનંદના અભિલાષી જીવને—’ વિકૃતિ ઉત્પન્ન થતી નથી. ‘તે મહા આનંદના અભિલાષી જીવને...’ આહાહા...! વિકૃતિ કોને ઉત્પન્ન થતી નથી? પરમાનંદ અતીન્દ્રિય આત્મા, એની જેને ઉત્પત્તિ થાય તેને વિકૃતિ ઉત્પન્ન થતી નથી. આહાહા...! ‘મહા આનંદના અભિલાષી જીવને—કે જેને પાંચ ઇન્દ્રિયોના ફેલાવરહિત દેહમાત્ર પરિગ્રહ...’ મુનિ. મુનિને એક દેહમાત્ર પરિગ્રહ હોય. મુનિને વસ્ત્ર-પાત્ર હોઈ શકે નહિ. વસ્ત્ર-પાત્ર એ પાછળથી આ લોકોએ નવા કલ્પિત શાસ્ત્ર બનાવ્યા એમાં નાખ્યા છે. આહાહા...! ‘દેહમાત્ર પરિગ્રહ છે...’ છે? દેહ છૂટે નહિ, બાકી બધી ચીજો છોડી દીધી છે. આહાહા...!

‘તેને—સામાયિક નામનું વ્રત શાશ્વત છે...’ એટલે સાચું છે. ‘એમ કેવળીઓના શાસનમાં પ્રસિદ્ધ છે.’ જોયું? કેવળી પરમાત્માના શાસનમાં આ વાત સાચી છે. બાકી અજ્ઞાનીઓ એની કલ્પનાથી માને એ રખડી મરવાના. આહાહા...! પરમાત્મા અરિહંતદેવ કેવળી પરમાત્માના શાસનમાં આ સામાયિકની આ સ્થિતિ છે. આહાહા...!

‘[હવે આ ૧૨૮મી ગાથાની ટીકા પૂર્ણ કરતાં ટીકાકાર મુનિરાજ શ્લોક કહે છે :]

શ્લોક-૨૧૩

(મંદાક્રાંતા)

રાગદ્વેષૌ વિકૃતિમિહ તૌ નૈવ કર્તુ સમર્થો
જ્ઞાનજ્યોતિઃપ્રહતદુરિતાનીકધોરાન્ધકારે ।
આરાતીયે સહજપરમાનન્દપીયૂષપૂરે
તસ્મિન્નિત્યે સમરસમયે કો વિધિઃ કો નિષેધઃ ॥૨૧૩॥

[શ્લોકાર્થ :-] જેણે જ્ઞાનજ્યોતિ વડે પાપસમૂહરૂપી ઘોર અંધકારનો નાશ કર્યો છે એવું સહજ પરમાનંદરૂપી અમૃતનું પૂર (અર્થાત્ જ્ઞાનાનંદસ્વભાવી આત્મતત્ત્વ) જ્યાં નિકટ છે, ત્યાં પેલા રાગદ્વેષો વિકૃતિ કરવાને સમર્થ નથી જ. તે નિત્ય (શાશ્વત) સમરસમય આત્મતત્ત્વમાં વિધિ શો અને નિષેધ શો? (સમરસસ્વભાવી આત્મતત્ત્વમાં ‘આ કરવા જેવું છે અને આ છોડવા જેવું છે’ એવા વિધિનિષેધના વિકલ્પરૂપ સ્વભાવ નહિ હોવાથી તે આત્મતત્ત્વને દબાવશે આલંબનાર મુનિને સ્વભાવપરિણામન થવાને લીધે સમરસરૂપ પરિણામ થાય છે, વિધિનિષેધના વિકલ્પરૂપ—રાગદ્વેષરૂપ પરિણામ થતા નથી.) ૨૧૩.

શ્લોક-૧૨૩ ઉપર પ્રવચન

રાગદ્વેષૌ વિકૃતિમિહ તૌ નૈવ કર્તુ સમર્થો
જ્ઞાનજ્યોતિઃપ્રહતદુરિતાનીકધોરાન્ધકારે ।
આરાતીયે સહજપરમાનન્દપીયૂષપૂરે
તસ્મિન્નિત્યે સમરસમયે કો વિધિઃ કો નિષેધઃ ॥૨૧૩॥

શ્લોકાર્થ :- આહાહા...! ‘જેણે જ્ઞાનજ્યોતિ વડે...’ આહાહા...! ચૈતન્યના પ્રકાશ વડે. જેની નજરું ચૈતન્યપ્રકાશમાં અંદર પડી છે. આહાહા...! જેની દષ્ટિમાં ચૈતન્યપ્રકાશ, ચૈતન્યનું નૂરનું પૂર આવ્યું છે. આહાહા...! એ ‘જ્ઞાનજ્યોતિ વડે પાપસમૂહરૂપી ઘોર અંધકારનો નાશ કર્યો છે...’ પાપ એટલે પુણ્ય અને પાપ બેય. આહાહા...! શુભ અને અશુભભાવ બેય પાપ છે. બેય ઘોર અંધકારનો નાશ કર્યો છે. આહાહા...! શું કહે છે? જ્ઞાનના પ્રકાશમાં, ચૈતન્ય

જ્ઞાનપ્રકાશમૂર્તિનો પ્રકાશ પ્રગટ કર્યો છે અને અંધકારનો નાશ કર્યો છે. ઉત્પાદ અને વ્યય કીધા. આહાહા..!

‘જેણે જ્ઞાનજ્યોતિ વડે...’ રાગ વડે કે પુણ્ય વડે નહિ. આહાહા..! વ્યવહારની ક્રિયાકાંડ વડે નહિ. જ્ઞાનજ્યોતિ અંતર ચૈતન્યની જ્યોતિ વડે ‘પાપસમૂહરૂપી...’ પાપનો ઢગલો ‘ઘોર અંધકાર...’ જ્ઞાનનો પ્રકાશ અંદર એકાગ્ર થઈને જાગ્યો ત્યાં પાપરૂપી અંધકારનો નાશ કર્યો. આહાહા..! ‘એવું સહજ પરમાનંદરૂપી અમૃતનું પૂર...’ આહાહા..! હવે અહીં કહે કે મને દેખાય નહિ, જણાય નહિ. અમારે શી રીતે કરવું? પણ પ્રભુ! દેખાય નહિ એવો નિર્ણય કોણે કર્યો? જણાય નહિ એવો નિર્ણય કઈ સત્તામાં થયો? કોની સત્તામાં જણાય નહિ એવું નક્કી કર્યું? એ જ કહે છે કે સત્તા જ્ઞાનસત્તાસ્વરૂપ છે. આહાહા..! હું જણાતો નથી. એનો અર્થ એ થયો કે હું જણાવ છું, એમ. હું જણાતો નથી એ શેમાં થયું? એ જ્ઞાનમાં થયું કે અંધકારમાં થયું? આહાહા..! પણ ક્યાં વખત મળે? આ દુનિયાના.. આહાહા..! માન, સન્માન, આબરૂ, કીર્તિ, વિષય, ભોગ ને આ બધું... આહાહા..!

અહીં કહે છે જેણે... આહાહા..! ‘સહજ પરમાનંદરૂપી અમૃતનું પૂર...’ આહાહા..! ભગવાનઆત્મા સ્વભાવિક પરમાનંદરૂપી અમૃતનું પૂર છે એ તો. આહાહા..! જેમ નદીનું પૂર હોય. બે કાંઠે જોરબંધ નદી ચાલતી હોય. અમારા ‘ઉમરાળા’માં મોટી નદી છે. બહુ પાણી. પાણી આવે તો બે-ત્રણ માથોડા.. દરિયો. એ પણ સાધારણ.

અહીં તો કહે છે કે, ‘સહજ પરમાનંદરૂપી અમૃતનું પૂર (અર્થાત્ જ્ઞાનાનંદસ્વભાવી આત્મતત્ત્વ) જ્યાં નિકટ છે,...’ જ્યાં ભગવાન આનંદસ્વરૂપ નજીકમાં છે. રાગ અને પુણ્ય ત્યાં નજીકમાં નથી. એ તો દૂર થઈ ગયા. આહાહા..! એ આનંદસ્વરૂપી ભગવાન, અતીન્દ્રિય આનંદસ્વરૂપી (છે). એ સુખ માટે બહારમાં ઝાવા નાખે. આહાહા..! મૃગની નાભિમાં કસ્તુરી છે. એની ગંધ આવે ત્યારે બહારમાં જોવા જાય. વનમાં રખડ્યા કરે. એની નાભિમાં કસ્તુરી છે. એમ આ ભગવાનમાં અંદરમાં કસ્તુરી-આનંદ છે. આહાહા..! એ આનંદ અહીં ગોતવા જાય. બાયડીમાં, ધૂળમાં, પૈસામાં, નોકરીમાં, પૈસા કાંઈક બે-પાંચ હજારનો પગાર થાય. આહાહા..! સારા લુગડા-બુગડા બરાબર પહેરે. આહાહા..! ધૂળમાં. ધૂળધોયામાં. ધૂળધોયો પણ ઠીક હોય. ધૂળ ધોયા જોયા છે? સોનીની (દુકાન) બહાર ધોવે. પહેલા ધોતા. અમે નજરે જોયા છે, બધા જોયા છે. સોનીની દુકાન નજીક નીચે ધૂળ ધોવે. સોનાનો કણ પડ્યો હોય, પીત્તળનો કણ હોય. આ વીંટી હોય છે ને? બાયુ પહેરે. એમાં પીળો પટ્ટો હોય છે. એનો કટકો પડ્યો હોય. એ ત્રણે કટકા પીળા હોય છતાં એ ત્રણમાંથી સોનાને તારવી લે. ધૂળધોયા. બધું નજરે જોયું છે. અમારો ભાઈબંધ સોની હતો. એની દુકાન હતી. એની દુકાન પાસે ધૂળ ધોયો ધોતો હતો. આ તો ઘણા વર્ષ પહેલાની વાતું છે. ૮૦ વર્ષ પહેલાની. આ શું કરો છો? એમાં ત્રણે પીળા કણ છે. પીળા તો ત્રણે કણ છે. કાચની બરણીમાં

પીળો પટ્ટો હોય છે ને? ભૂક્કો થઈ ગયેલો પીળો કટકો હોય. ધૂળમાં પડ્યો હોય. અને પીત્તળની ઝીણી કટકી પડી હોય અને સોનાની કટકી કો'ક જાણે પડી હોય. પણ ત્રણમાંથી તારવી, તોલદાર તે સોનું છે અને તોલ વિનાના કાચ અને પીત્તળ છે. આહાહા...! એમ એના લક્ષણ તારવીને ધૂળધોયા સોનું લઈ લે. પહેલા બહુ હતું. હવે તો અત્યારે...

અહીં કહે છે, ધૂળધોયા. ધૂળ-પુણ્ય અને પાપને ધોનાર અને આત્માના સોનાને પકડનાર. આહાહા...! જ્ઞાનાનંદસ્વભાવી 'પરમાનંદરૂપી અમૃતનું પૂર (અર્થાત્ જ્ઞાનાનંદસ્વભાવી આત્મતત્ત્વ) જ્યાં નિકટ છે,...' આહાહા...! એની દશામાં, ધર્મીની દશામાં પૂર્ણાનંદનો નાથ નિકટ છે. અજ્ઞાનીની દશામાં રાગ અને દ્વેષ અને વિષયની વાસના નિકટ છે. આહાહા...! 'સહજ પરમાનંદરૂપી અમૃતનું પૂર...' એટલે આત્મતત્ત્વ. 'જ્યાં નિકટ છે, ત્યાં પેલા રાગદ્વેષો વિકૃતિ કરવાને સમર્થ નથી જ.' આહાહા...! જ્યાં આત્માના પરમાનંદના પૂરને, અરૂપી હોવા છતાં વસ્તુ છે, સત્તા છે, હોવાવાળી ચીજ છે. આહાહા...! એને પકડીને 'રાગદ્વેષો વિકૃતિ કરવાને સમર્થ નથી જ.' એને રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય એવી તાકાત નથી હવે. આહાહા...! પડિમા-બડિમા બહુ લે છે. પાંચ પડિમા, છ પડિમા, સાત પડિમા. સાત પડિમાવાળા ઘણા. શેની પડિમા? બાપુ! હજી સમ્યગ્દર્શન શું ચીજ છે એને ખબર પણ નથી. પ્રગટ થયા વિના સમ્યગ્દર્શનની પડિમા પણ હોતી નથી. આહાહા...! એને વ્રતની પડિમા ને એને અનેક પ્રકારની... આહાહા...! બધાનું ખોટું? આ એક જ સાચું ત્યારે? ભાઈ! આ તો કેવળીએ કહેલું એ એક સાચું છે. આ તો સર્વજ્ઞ ભગવાન વીતરાગે આ કહેલું છે. આ એક જ સાચું છે. આહાહા...!

જેણે અંતરના આનંદસ્વરૂપમાં એકાગ્રતા કરી છે એને રાગદ્વેષની વિકૃતિ ઉત્પન્ન થતી નથી. છે? 'વિકૃતિ કરવાને સમર્થ નથી જ. તે નિત્ય (શાશ્વત) સમરસમય આત્મતત્ત્વ...' આહાહા...! આત્મા કેવો છે? કે પરમરસસ્વભાવી. સમરસ-વીતરાગરસ સ્વભાવી આત્મતત્ત્વ. આહાહા...! એ 'સમરસમય આત્મતત્ત્વમાં વિધિ શો અને નિષેધ શો?' આહાહા...! આ છે અને આ નથી. એ બે વિકલ્પ ત્યાં ક્યાં છે? આહાહા...! આ છે-ભગવાન પૂર્ણાનંદ છે અને રાગાદિ નથી, એવા બેના વિકલ્પનો પણ ત્યાં અવકાશ ક્યાં છે? આહાહા...! વિધિ અને નિષેધ બે તેમાં છે જ નહિ. આહાહા...! પૂર્ણાનંદનો નાથ આનંદનું પૂર એ વિધિ-છે અને રાગ-દ્વેષ નથી. પણ એવા છે અને નથીનો પણ જ્યાં અવકાશ નથી. આહાહા...! કેમકે છે અને નથી એ પણ વિકલ્પ છે. આહાહા...! આવો કેવી જાતનો ઉપદેશ! દુનિયાથી જુદી જાત.

'(સમરસમયસ્વભાવી આત્મતત્ત્વમાં 'આ કરવા જેવું છે અને આ છોડવા જેવું છે' એવા વિધિનિષેધના વિકલ્પરૂપ સ્વભાવ નહિ હોવાથી...' આહાહા...! આ અંતરમાં જવા લાયક છે અને રાગ છોડવા લાયક છે એવા વિકલ્પ અંતર જનારને કાંઈ હોતા નથી. એવો વિકલ્પ એને હોતો નથી. 'એવા વિધિનિષેધના વિકલ્પરૂપ સ્વભાવ નહિ હોવાથી...' આહાહા...! 'તે આત્મતત્ત્વને દઢપણે આર્લબનાર મુનિને...' આહાહા...! ભગવાનઆત્મા જ્યાં આ છે અને

રાગ નથી એ પણ જ્યાં વિકલ્પ છે, એને પણ છોડીને જે આત્માને પકડે છે. આહાહા...! મહાપ્રભુ અમૃતના પૂરને જ્યાં પકડે છે એવા તત્ત્વમાં વિધિ ને નિષેધ શો? આ છે અને રાગ-દ્વેષ નથી એવા વિકલ્પો ત્યાં નથી. ત્યાં તો વસ્તુસ્થિતિ આખી પડી છે. આહાહા...! આ તો વાતે વાતે ફેર બધો. સંપ્રદાયમાં સાંભળ્યું હોય અને આ તો આખી જાત જુદી. સંપ્રદાયમાં તો વાતું એવી કરે કે આ કરો... આ કરો... સામાયિક કરો... અમે સાધુ છીએ. અરે...! પ્રભુ! વિરુદ્ધ હશે એનું દુઃખ સહન કરવું પડશે, પ્રભુ! ત્યાં કોઈ સિદ્ધારશ ચાલે એવું નથી. કેવળી ભગવાને જે સત્ય કહ્યું, એનાથી જો વિરુદ્ધ બાંધશે એને નરક અને નિગોદના દુઃખ સહન કરવા પડશે. ત્યાં કોઈની સિદ્ધારશ ચાલશે નહિ. આહાહા...! એ તો 'સૂત્રપાહુડ'ની ૧૮મી ગાથામાં કહ્યું નહિ? એક કપડાનો કટકો રાખીને સાધુ છે એમ માનશે... આહાહા...! અર...ર...! એ નિગોદમાં જશે. લસણ અને ડુંગળીમાં અવતરવાના. અર...ર...! પ્રભુ પ્રભુ...! કેવળીના શાસનમાં આવી વાત છે.

મુમુક્ષુ :- 'કુંદકુંદાચાર્ય' આકરા છે એટલે એમ કહે છે.

ઉત્તર :- 'કુંદકુંદાચાર્ય' જેવું છે એવું કહે છે. જેવું કેવળીએ કીધેલું છે એ 'કુંદકુંદાચાર્ય' કહે છે. આકરા પોતે કહે છે એમ કાંઈ છે નહિ. અનંત તીર્થકરો ભગવાન ત્યાં મહાવિદેહક્ષેત્રમાં બિરાજે છે એ એમ કહે છે. (ત્યાંથી) લઈને આવ્યા અને એ વાત એમણે કરી. ત્યાં આઠ દિ' ગયા. હતા તો જ્ઞાની. ત્યાં ગયા એટલે વધારે સ્પષ્ટ થયું. વધારે સ્પષ્ટ થઈને શાસ્ત્રો બનાવ્યા. આહાહા...! એમાં આ નાખ્યું.

પ્રભુ! તું આનંદનો પૂર છો ને! અને છો અને આ નથી. એવી વિધિ નિષેધ પણ પ્રભુ! તારામાં શોભતી નથી. આહાહા...! ગજબ વાત છે. 'આ કરવા જેવું છે અને આ છોડવા જેવું છે એવા વિધિનિષેધ...' વિધિ એટલે સ્થાપન અને નિષેધ એટલે નકાર. એવા 'વિકલ્પરૂપ સ્વભાવ નહિ હોવાથી...' એવો વિકલ્પ સ્વભાવ તારામાં નથી. 'તે આત્મતત્ત્વને દૃઢપણે આલંબનાર...' તે આત્મતત્ત્વને અંદર દૃઢપણે આલંબનાર 'મુનિને સ્વભાવપરિણમન થવાને લીધે...' આહાહા...! એવો ભગવાન પૂર્ણ આનંદસ્વરૂપ છે, તેને દૃઢપણે અંદર પકડ્યો છે. તેથી તેને 'સ્વભાવપરિણમન થવાને લીધે...' સ્વભાવિક પરિણમન થયું છે. ધ્રુવ તો હતો ભગવાન, પણ એનો આશ્રય લઈને પર્યાયમાં સ્વભાવપરિણમન થયું, વીતરાગી પરિણમન થયું, અતીન્દ્રિય આનંદનું પરિણમન થયું, અતીન્દ્રિય શાંતિનું પરિણમન થયું. આહાહા...! એને સામાયિક કહે છે. આહાહા...! મુનિને વિશેષ (શાંતિ હોય છે). ગૃહસ્થાશ્રમમાં સામાયિક હોય છે પણ થોડી શાંતિ હોય છે, થોડી શાંતિ હોય છે. મુનિને વિશેષ શાંતિ અને ઉગ્ર પુરુષાર્થ છે. અંતર આલંબનનો ઉગ્ર પુરુષાર્થ છે. સમકિતી ગૃહસ્થને, સમકિતીને પણ અવલંબન છે પણ થોડું છે. એથી એને થોડો આનંદ છે. બાકી રાગ પણ છે. મુનિને તો રાગ છે જ નહિ. આહાહા...! એમ કીધું ને?

‘મુનિને સ્વભાવપરિણમન થવાને લીધે...’ સ્વભાવની દશા થવાને લીધે. આત્માનો જે સ્વ-સ્વભાવ, આત્મા વસ્તુ છે એનો સ્વભાવ, સ્વભાવ-પોતાનો ભાવ. વીતરાગ અને આનંદકંદ એ સ્વભાવ છે. આહાહા...! ‘એવા વિધિનિષેધના વિકલ્પરૂપ સ્વભાવ નહિ હોવાથી તે આત્મતત્ત્વને દૃઢપણે આલંબનાર મુનિને સ્વભાવપરિણમન...’ એ સ્વભાવપરિણમન છે. ‘થવાને લીધે સમરસરૂપ પરિણામ થાય છે,...’ ત્યાં સમતા.. સમતા.. સમતા (પરિણમે છે). અનંત જ્ઞેયો પ્રતિકૂળ હોય તો પણ જ્ઞેયમાં ભાગ પાડતા નથી કે આ ઠીક અને અઠીક. એ તો જ્ઞેય છે. જ્ઞેયમાં ભાગ કેવા? આત્મા સિવાય બીજી બધી ચીજો એક જ પ્રકારે જ્ઞેય છે. જ્ઞાનમાં જણાય, બસ. એના બે ભાગ નથી કે આ જ્ઞેય ઠીક છે અને આ જ્ઞેય અઠીક છે. આહાહા...! એવી જેની દૃષ્ટિ છૂટી ગઈ છે. અંતરમાં સ્વભાવનું પરિણમન થયું છે એને સમરસરૂપ પરિણામ થાય છે. આહાહા...! તેને સમરસ-વીતરાગરસરૂપ દશા થાય છે. ‘વિધિનિષેધના વિકલ્પરૂપ-રાગદ્વેષરૂપ પરિણામ થતાં નથી.’ આહાહા...! વિશેષ કહેશે...

(શ્રીતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)